

Публічне і приватне: реконфігурація взаємодій у громадянському акті¹

Розмежування публічного і приватного, якщо не їхня дихотомія, виникає щоразу, коли йдеться про уявлення та дії заради спільного блага і колективних інтересів, про політичні рішення та уразливість громадянських прав. У сучасному світі з технологічно оснащеною комунікацією, де приватне життя, втілене чи то у персональних даних, чи то в інтимних подробицях, безперешкодно стає предметом загального обговорення і позбується своєї латентності й сакральності, часом не тільки потерпаючи від цього, а й набуваючи бонуси користі та уваги, публічне, хоч би як його розуміти, розширюється, неабияк затуляючи від людини сферу огляду. Імплікації нашої приватності, випадково виказані вербально чи жестом, хай ледь помітним, одразу перехоплюються публічною репрезентацією, не встигаючи розгорнутися чи стати хоч нам самим зрозумілими та відчутними. Публічне спокушає визнанням нашої ідентичності, підносить громадянськими цінностями й усереднює у смаках, а також збуджує, заспокоює чи викликає тривогу, виливаючи фантоми нежартівливих загроз, маніфестуючи всім іншим наше потаємне, не вберігаючи його від чужих інтерпретацій і вказуючи на сумнівність нашої безпеки. Утім, можлива і зворотна перспектива: примноження приватного, наступ приватних думок на публічні царини, “падіння публічної людини” (Сенет). Взаємні претензії публічного і приватного перманентно випробовуються ілюзіями і реальністю, що надає їм змогу по черзі або в якомусь ритмі без правил брати гору чи перетинатися і взаємопрони-

¹ Стаття підготовлена під час виконання НДР “Закономірності формування та соціологічні виміри громадянського суспільства в Україні” (0118U005335), передбаченої бюджетною програмою Національної академії наук України за напрямом “Підтримка розвитку пріоритетних напрямів наукових досліджень” (КПКВК 6541230).

кати аж до нерозрізненості вихідних опозицій в уяві та дії. Історія таких сполучень і дистанцій доволі відома і тривала, щоб детально викладати її в розлогіму наративі, але не настільки прозора, щоб з легкістю витягати з неї резони для розуміння реального. Звернімо увагу на істотні, на наш погляд, моменти, що сприяють такому розумінню.

Онтологія публічного

“Проста відмінність між приватним і публічним, — констатує Ганна Арендт, занурюючись в цю історію й виявляючи в ній підстави для метаморфоз сучасних політик, — відповідає сфері домогосподарства, з одного боку, простору політичного — з іншого, а ці сфери існували як різні, строго відокремлені одна від одної одиниці щонайменше від початку античного міста-держави” [Арендт, 2000: с. 39]. Власне, тільки в модальності поліса протиставлення публічного і приватного, як і всі ремінісценції, що відсилають до контекстів конституювання цієї дихотомії, й досягають граничної опозиційності та неоднозначності. Вражають і звично відтворюються образи грецької агори чи римської площі, де гідні, рівні, вільні громадяни обговорюють державні питання, спільно і прилюдно ухвалюючи легітимні рішення. Ці патерни безсумнівно контрастують з уявленнями про приховане життя домогосподарства з його порядками мовчання, позбавлень, домінування і підпорядкування, із захопленням рабів, чужоземців, варварів та жінок, які функціонують для забезпечення необхідних потреб виживання і репродуктивності сімейств, але й для звільнення власників приватного володіння від таких турбот, надання їм гарантії не обтяженого утилітарними імперативами повноцінного перебування в полісі.

Публічне, — а воно тут цікавить нас найбільше, адже й сьогодні конденсує атмосферу громадянськості, не кажучи вже про те, що його брак поглиблює відчуття покинутості сучасної людини, — апелює насамперед до *відкритості*, очевидності, видимості множинної дії та чутності суперечливих висловлень, але й до виразної присутності *спільного для людей світу*, нашої сумісності, особливого стану, аж ніяк не зіставного зі збереженням унікальності неповторного “Я”. Цей спільний світ простирається між тими, хто в ньому мешкає, і, подібно до будь-якого *між*, “пов’язує і розділяє тих, для кого він спільний” [Арендт, 2000: с. 69]. У класичній онтології публічного, а отже, політичного (коли вже йдеться про форми античної демократії, що, власне доскіпливо досліджує Арендт у “Vita activa”), мабуть, дві артикуляції залишаються особливо значущими. У топографічному модусі це “простір появи”, у темпоральному — проекція у безсмертя.

Публічне як простір появи¹, прилюдної явленості для інших, деякого перформативу спільності навряд чи відповідає територіальній локальності

¹ “Space of appearance”, “простір появи”, як у перекладі праці Г.Арендт “Vita activa, або Про діяльне життя” [Арендт, 2000]. Між тим у перекладі лекції Дж.Батлер “Союз тіл і Політика Вулиці” 2011 року [Батлер, 2011] концепт Арендт транслюється як “простір прояву”, що сприймається вельми доречним з огляду на перформативну перспективу, що її обстоює Батлер.

поліса, радше воно виникає саме між *співучасниками* завдяки їхнім розмовам і діям, що потрапляють у візуальний і звуковий фокус з різних перспектив. Він, цей простір, може переміщатися, спонукуваний енергетикою такої спільності, інтенсивністю її проявів, і хоча попервах конститується на майдані, передуючи формальній організації публічної сфери, жорстко не обмежений ритуальним місцем, залишається рухливим та відзначеним флуктуаціями, проявляючись там і тоді, де ті проміжки, що злютовують спільність, і продуктивні ефекти множинності вочевидь даються взнаки. Така “публічна явленість” саме й надає світові дійсності, засвідчує його реальність, як і реальність повноправних громадян [Арендт, 2000: с. 69]. Але тільки останніх. Не допущені до участі в такій спільності й позбавлені статусу громадянина явно і легітимно позбавлялися можливості відкритої демонстрації себе на людях і, відповідно, позбавлялися будь-якої реальності. Людина, що не мала власності та свого власного місця, виявлялася поза “світом людей”, фігурувала в цій зоні радше “не як людина, а як екземпляр роду” [Арендт, 2000: с. 59–60]. Через виключення цієї частини жителів простір появи спершу постає як уже розподілений і розмічений, — ніби для “влади передуює будь-якій перформативній владі”, як зазначає в недавніх міркуваннях про народні збори Джудит Батлер, відштовхуючись від рафінованого за теперішніми мірками зразка публічного у Ганни Арендт [Butler, 2011].

Крім торжества вибіркової сумісності публічний простір налаштований на трансляцію політичних ідей і рішень у часі. Темпоральний порядок публічного в полісі встановлюється як такий, що переважає теперішнє, як розрахований на довгу тривалість. “Адже поліс був для греків — як і *res-publica* для римлян — передусім захистом від марності й вислизання життя одинака, а саме простором, що захищений від усього минушого і відданий відносно довговічному, а відтак прямо призначений для того, щоб забезпечувати безсмертя смертній людині” [Арендт, 2000, с. 74]. Сучасний погляд, вже пристосований до повсюдного, летючого, мерехтливого публічного, зі звичними спалахами роздмухування і розпорошування, зовсім не знімає з публічної сфери функцію комунікативного послання назовні, трансмісії кодифікованих політичних змістів за межі моментального і минушого.

Публічна сфера — універсальна і множинна

Простором комунікативних взаємодій у масштабах суспільства, мережею соціальних комунікацій, що постійно фільтруються і “зростаються у вузли тематично специфікованих громадських думок”, визнає публічну сферу і Юрген Габермас [Habermas, 1996: р. 360]. Його книга “Структурна трансформація публічної сфери”, що вийшла друком на початку 1960-х услід за “*Vita active*” Ганни Арендт, окреслила особливу територію публічної політики, релевантну соціологічному осмисленню, описавши її тезаурусом і стилем, що вже стали класикою [Костенко, Макеев, 1999; Юдин, 2017]. На відміну від Арендт, яка вбачала очевидну вразливість публічного життя в буржуазному суспільстві, втрату ним натхнення політичним на тлі

розвитку індустріального виробництва і важливості соціально-економічних приписів, Габермас, звертаючись саме до цього періоду, простежує в європейських соціумах другої половини XVIII століття виникнення нових автономних утворень — громадської думки та публічної сфери. Такі автономії формуються співзвучно з інтенціями Просвітництва, зростанням інформаційного середовища і доступу до нього середніх верств, виникненням спільнот, що дискутують на різних міських майданчиках, де обговорюють спочатку приватні питання, що стосуються насамперед економічних умов приватної діяльності, але неминуче, внаслідок розширення критичного потенціалу і знань, роблять ставку на спільні інтереси. Формулюючи, аргументуючи і коригуючи пов'язані з ними ідеї, публічна сфера перетворюється на відносно самостійного актора політичного і культурного життя, продукує соціальну рефлексію, не обмежуючись легітимними формами літературного виробництва, — науки, мистецтва та медіа, але й охоплюючи пересічних громадян.

Саме тут зароджується і форматується громадська думка, котра, як і публічна сфера, неофіційно опановує функцію критики і контролю державної влади, трансформуючи уявлення стосовно публічності як репрезентації панування, — чим вона власне й була, завдяки присутності публічних авторитетів абсолютизму, — у простір консолідації буржуазної публіки, здатної протиставити себе державному управлінню. І хоча до середини XIX століття цей багатообіцяльний дискурсивний суспільний ресурс почав угасати, Габермас знаходить в його проявах підстави для моделі, котра могла б бути доречною і прийнятною в процесі вдосконалення політики демократичного менеджменту повоєнної Європи. Мабуть, не розв'язаним до повної ясності залишається також запитання, на яке Габермасу практично в усіх своїх дослідженнях, як і багатьом теоретикам і практикам сучасної деліберативної демократії (демократії обговорення, дорадчої демократії), доводиться знову і знову аргументовано відповідати. Але і нині це питання не знімається з порядку денного. Ідеться про можливу сумісність і несуперечливість, визнання “спорідненості”, як називає цю співвіднесеність Шанталь Муф [Муфф, 2004], основних прав особистості, особистих свобод, власності, з одного боку, і народного суверенітету, демократичної участі, формування колективної волі — з іншого; тобто про встановлення непорушного зв'язку між ліберальними інституціями і демократією, легітимність яких сьогодні вочевидь не надто переконлива [Муфф, 2004]. Та й як загалом сприймати асиметрію, наявну між нашими приватними інтересами й універсальною раціональною ідентичністю, зацікавленою в досягненні спільного блага.

Публічну сферу, згідно з Габермасом, можна розглядати, поряд із “системою” і “життєвим світом”, як структурну складову соціуму, котру, втім, вичерпно можна подати не стільки у звичних термінах соціального порядку, скільки концептами теорії комунікативної дії. Власне, “публічна сфера”, як роз'яснює Габермас у праці “Між фактами і нормами”, — феномен доволі невизначений, позаяк не є ані інститутом, ані організацією, ані навіть сукупністю норм і цінностей. Це аж ніяк не система, хоча в ній є внутрішні

межі, зовнішньо вона відкрита, проникна, її обрії рухливі [Habermas, 1996: р. 360].

Функціональність публічної сфери забезпечується нормативними вимогами, яким надають вирішального значення. Комунікативний акт, в якому зливаються воедино мова і дія, зорганізуючи публічний простір, можливий лише тоді, коли відбувається компетентно, тобто коли відповідає правилам відтворення “ідеальної мовної ситуації” з її претензіями на дотримання істини у ставленні до світу, правильності у встановленні легітимних інтерперсональних контактів за посередництва мови і щирості як експресивної презентації суб’єктивності в акті мовлення [Habermas, 1979: р. 29]. Відповідати таким претензіям непросто, і досягнення “раціонального консенсусу”, більш упевненого, ніж “проста згода”, назагал сприймається як регулятивна ідея. Її реалізація інвестується рухом до взаємного розуміння учасників комунікації, здійснюваної без жодного примусу, *комунікативною раціональністю*, підтримуваною дискурсивним потенціалом повсякденної мови, що мобілізує царину знань і відносин.

Конституційована комунікативною дією публічна сфера залишається доградчим конструктором, не висуває завдань ухвалювати конкретні рішення, покладаючи їх на інституціональні структури управління або громадянського суспільства, але здатна справляти суттєвий вплив на їхні дії. І якщо цей вплив сприйнятий наділеними статусом влади політичними суб’єктами, котрі переконливо аргументують ці свої дії, то є підстави витлумачувати “народний суверенітет” у термінах інтерсуб’єктивних взаємодій — як владу, породжувану комунікативними засобами, як *комунікативну владу* [Habermas, 1996: р. 362–364]. Однак це можливо лише за досконального дотримання правил комунікативної раціональності, процедур комунікативної дії і, відповідно, процедуральної демократії. Або, як інтерпретує публічну сферу в якості дієвого сегмента громадянського суспільства Чарлз Тейлор, її контролювальні функції зумовлені тим, що через неї відбувається трансмісія спільних умонастроїв, очікувань і думок, які тут кристалізуються, у царину сприйнятливості соціально і громадянськи чутливих політичних інстанцій [Taylor, 1995: р. 260–261].

Комунікативні дії, спрямовані на розуміння, генерують особливий соціальний простір, що має як видиму локацію (місця повсякденної інтеракції, а також суспільні майданчики-форуми), так і абстрактний територіальний образ — аудиторія медіа, включно з віртуальними утвореннями соціальних мереж, де “неспотворена комунікація”, що існує в життєвому світі, видається принципово можливою. Дотримуючись комунікативної раціональності, публічна сфера здатна до самовідтворення і протистояння маніпуляції з боку різного роду політичних акторів, таких як партії, групи інтересів, окремі лідери та мас-медіа, що намагаються використовувати публіку у прагматичних, корпоративних цілях.

Звісно, формація буржуазної публічної сфери, прихильним до якої хотів би залишатися Габермас, відсилає радше до ретроспективи модерної нормативності. Сучасна людина, постійно перебуваючи “всередині медіа”, як це помітив ще МакЛуен, за максимальної медіатизації соціального і приватного життя добре поінформована з приводу якості медіа-презентацій

важливих для соціумів спільних проблем, що маніфестуються від імені публіки. Схоже, що очікування від медіа повноцінних форматів “infotainment”, серед яких частина точно призначена для оприлюднення подій публічної політики, публічних висловлень, що претендують на генералізовану значимість, істотно знизилася в різновікових і різних за статусом аудиторіях. Габермас, наприклад, із жалем констатує убування можливості “раціонального консенсусу” в медіа, що не ладні звертатися до незручного для них інтелектуала в якості популярного персонажа, здатного “першим відчувати важливе” [Хабермас, 2006]. Недоречність індивідуального судження, що суперечить узвичаєним у масовому суспільстві, наголошувала і Ганна Арендт, засуджуючи останнє за утвердження конформізму, підтримуваного, зокрема, принципом рівності, та скорочення шансів на вільний політичний вчинок. У цьому масове суспільство вочевидь поступається античному полісу, де “відкритий, публічний простір був відведений саме для безпосереднього, для індивідуальності; це було єдине місце, де кожен мав уміти показати, чим він вибивається з пересічності, чим він насправді у своїй незамінності є” [Арендт, 2000: с. 55]. Питання про те, наскільки сьогодні медіа здатні зорганізувати умови для продуктивної соціальної й політичної рефлексії, залишається відкритим, хоча й вимагає знов і знов до нього повертатися.

Публічна сфера в термінах Габермаса, як і громадська думка, — мабуть, найбільш запитувана в соціології конструкція цього предмета, завдяки її теоретичній обґрунтованості і визнанню науковою спільнотою свого часу [Юдин, 2017]. Між тим, подібно до інших “незавершених планів модерну” публічна сфера, публічне в опозиції до приватного, у версії Габермаса чи Арендт, неминуче піддаються якщо не перегляду, то коригуванню, пошукам комплементарності з оновленими уявленнями щодо того, якими є механізми суспільної участі у владі та управлінні соціумами. Критика Габермаса, як власне і Джона Ролза та інших прихильників деліберативної політики з інтенціями морального дискурсу, добре відома і, як правило, приймається, коли йдеться про те, як поза публічним раціональним обговоренням залишаються інтереси дискримінованих соціальних і культурних спільнот, ціннісне розмаїття, екзистенційні відмінності. Тобто коли пропонується вийти за межі себе, щоб перемогти всі ті установки на виключення та емпіричні відмінності, здатні відволікти, відхилити від універсальної раціональної перспективи загальної згоди.

Примиритися з такою перспективою в сучасному світі досить важко, оскільки його вочевидь помітними координатами є множинність і одночасність, що проектується на всілякі просторово-часові конфігурації, взаємодії та відносини будь-якого масштабу. Про публічну сферу дедалі частіше говорять у множині, як про різноманітні, суперечливі й зовсім не єдині локалізації та фрагментарності. Саме так її трактувати закликає теоретик мистецтва Саймон Шейх: “... ми маємо розуміти публічну сферу як роздрібнену й утворену з кількох просторів і/або формацій, які іноді поєднуються, іноді скасовують одна одну або ж перебувають у відношеннях конфлікту” [Шейх, 2018], іншими словами, як потенційну множину різноманітних сфер, що перетинаються і взаємодіють. Публічні простори утвер-

джують “контрпубліки”, що трансформують ці простори згідно із власними думками, уявленнями та смаками, звертаючись до уявного іншого і певною мірою його формуючи. Щонайменше, як вважає Шейх, саме так мають бути влаштовані художні інституції, що дають змогу реалізовувати альтернативні концептуальні проекти у сфері мистецтва, дискурси та практики, що опонують інституціональній нормативності [Шейх, 2018]. Таким формаціям властива самолегітимація й аутопойезис, але говорити про їхню повну автономність було б перебільшенням, оскільки їхнє функціонування зумовлене іншими сферами — культурною індустрією, ринком, інформаційними й комунікаційними технологіями, культурною політикою. Шанталь Муф розвиває ідею щодо “агоністичного плюралізму”, що має втілюватися в публічній сфері демократій, де для відтворення прихильності до своїх інститутів потрібна вільна суспільна полеміка, зіткнення політичних позицій, не заперечуваних перспективою раціонально і процедурно прийнятої згоди. Потрібна “наявність суперечливих форм громадянської ідентифікації. Вони створюють царину, в якій пристрасті можуть бути мобілізовані навколо демократичних цінностей та антагонізму, перетвореного на агонізм” [Муфф, 2004: с. 196], тобто шляхом руху від ворожнечі до легітимного суперництва. Наскільки цей шлях тернистий, напрочуд явно демонструє наша власна публічна сфера, збуджена виборчою кампанією поточного року. Напевно, Муф має рацію, коли говорить про те, що надмірна артикуляція раціонального консенсусу здатна обернутися незадоволеністю, байдужістю до участі в політичному житті, втратою довіри, а отже, й сумнівом щодо легітимності чинної влади, зростанням антагонізмів. Усе це спостерігається нині в електоральній поведінці українських громадян.

***Bodies That Matter*¹**

Власне, про множинність у зв’язку із виникненням “простору появи” говорить і Ганна Арендт, маючи на увазі множинність дії і мовлення, що організовує і заповнює проміжки, де розгортається територія спільності, де виникає можливість бачити і чути інших так, як і інші сприймають тебе з різних позицій огляду і пунктів резонансу. “Спільний світ зникає, коли його бачать вже тільки в одному аспекті; він взагалі існує тільки в багатоманітті своїх перспектив” [Арендт, 2000: с. 75]. Утім, на зборах поліса серед цих перспектив перевагу віддають тій, що визнається пріоритетною основою згоди, спільного рішення, ухвалюваного на майдані вільною публікою. Класична концепція поліса залишається радше однією з ідеальних конструкцій функціонування публічної сфери, позаяк сам публічний характер простору, де сьогодні декларують ставлення до політичного режиму і висувають претензії владі, обстоюється, дискутується і потребує визнання матеріальних умов його втілення. Що тут суттєво — це не тільки творення архітектури й дизайну об’ємів (видимих чи віртуальних), а й *тіла*, що рухаються і говорять разом, що маркують публічну топографію. Джудит Батлер рішуче вводить цей конструкт у “простір появи”, яким експлікується реконфігурація публічно-

¹ Назва відомої книги Дж.Батлер [Butler, 1993].

го і приватного, спростування усталених чи встановлених між ними відмінностей [Butler, 2011; Батлер, 2018]. Обов'язковість тілесної візуалізації публічності вочевидноється у разі множинного скупчення тіл у формі вуличних демонстрацій, народних зборів і процесій. Поза сумнівом, щось суттєве вислизатиме з поля зору, якщо ми розумітимемо публічну сферу як похідну суто або переважно від раціональної комунікації та комунікативної влади, без залучення до її конституювання матеріальних акторів і посередників.

“Щоб мала місце політика, має з'явитися тіло”, — констатує Батлер [Butler, 2011], однак воно діє не на самоті; саме у спільній дії, що продукує зазори між тілами, виникає простір появи, перформатив публічності, що розгортається візуально, відчутно, у звуках, враховуючи матеріальну історію реального місця чи надаючи йому нову. Батлер акцентує думку Арендт, розвиваючи ідею тілесної присутності в онтологічному контексті. Тіла претендують на публічність своєю множинністю, реформатуючи матеріальне середовище, в якому вони локалізуються і пересуваються, і висувують сумніви у чинній диференціації публічного і приватного, коли прилюдно ночують на мостовій, споруджують пункти харчування для учасників, інші служби забезпечення побутових, суто приватних, інтимних потреб і повсякденних практик. Тіла, підтримувані різного роду non-human агентами, виставлені напоказ, маніфестують колективні вимоги, зазвичай куди ефективніше транслуючи семантику протесту, ніж резонансні політичні висловлення. Альянс співвідносних одне з одним і взаємозалежних тіл виробляє спільну енергію, волю, потенцію, зміцнює солідарність і проєктує патерни можливого соціального порядку у змінених, як видається, відтепер і назавжди темпоральності і топографії¹.

Переглядаючи класичну концепцію поліса, що надихнула Ганну Арендт, Батлер дуже скептично оцінює її гендерний аспект, що передбачає доволі строге, таке, що сприймається як даність і не потребує обговорення, статусне розмежування публічних сфер і приватних анклавів, приписуваних відповідно чоловікам і жінкам, вільному і репродуктивному, політичному і дополітичному. Ясна річ, це стосується й інших спільнот, що зазнають ексклюзії. Якщо є винятки з порядку денного політики, то для Батлер важливо зрозуміти, яким є статус груп, позбавлених різною мірою політичних і соціальних прав, яких форм набуває сьогодні вихід їх із приватного ув'язнення у публічну явленість і яким чином при цьому відбувається розмивання меж примусового розрізнення в рамках даної онтологічної, правової та культурної дихотомії.

¹ Властивість тіла виходити за межі своїх очевидних можливостей, об'єднуючись у цільові союзи з іншими тілами, артикулюється багатьма дослідниками, котрі реагують на тренди перегляду філософсько-правових кодів тіла, що тривають від часів Дельоза. Скажімо, Роберто Еспозито, дотримуючись переосмислення опозиції суб'єкта та об'єкта, вважає, що тіло може поновити свою гідність, якщо воно розглядається як “живе тіло”, як актуальний вектор трансіндивідуалізації індивіда, відкритості до спільного, публічного і комунітарного виміру [Esposito, 2015; Serafini, 2017].

Джорджо Агамбен, відштовхуючись, подібно до Аренд, від концепції поліса, розглядає такі ексклюзивні групи, як “включені виключення”, маючи на увазі, що практикою і правом виключення закон і суверен реалізують владу вписувати це виключення у сферу свого контролю, надаючи йому політичного виміру, але залишаючи у статусі “голого життя”. Запроваджуване Агамбеном поняття зіставне із *zoe* у греків, простим фактом життя, спільним для всіх живих — тварин, людей і богів, на відміну від *bios*, що означало форму чи спосіб життя, характерний для окремої істоти чи групи [Агамбен, 2011]. Секуляризовану форму “голого життя” нині представляє артикульований у парадигмі біополітики концепт біологічного життя, яке, за Агамбеном, вирізняється “тією самою невимовністю і непроникністю, — утворює, таким чином, реальні форми життя лише у формах виживання, залишаючись у них нездоланною прихованою загрозою, що раптово може реалізуватися в насильстві, чужості, хворобі, катастрофі” [Агамбен, 2011]. Архаїчний *Homo Sacer*, котрий за римським правом міг бути безкарно убитий, але не міг бути принесений в жертву, тобто був виключеним одночасно зі сфер легітимної законності та релігійних кодексів, — цей *Homo Sacer* як найкраще символізує “голе життя”. Цю семантичну перспективу Агамбен продовжує через вигнаних із общини, позбавлених світу людей (Єринг), перевертнів, витіснених на межу міста і лісу, упосліджених різного роду — аж до сучасного “мусульманина з табору біженців” [Агамбен, 2011a: с. 132–136; Кобылин, 2011].

Проте ще у 1970-х, розмірковуючи про народження біополітики, Мішель Фуко наполягав на оприявнених згодом суттєвих змінах у підвалинах регуляторної функції влади стосовно людського життя¹. Відома формула Фуко, неодноразово цитована в контексті досліджень біовлади, дуже точно фіксує такі зміни (у механізмі захоплення владою “голого життя” у термінах Агамбена), що відбулися наприкінці XVIII–XIX століть і вможливили утвердження етатизації біологічного. Ідеться про доповнення спрямованих на індивідуальне тіло, виробництво індивіда (розподіл множинності тіл у просторі, вишкіл, дресура, нагляд) дисциплінарних технік влади технологіями звернення до людини як живої істоти, людини-роду, покликаними функціонально оптимізувати, як сказали б сьогодні, життя населення — за параметрами пропорції народження і смерті, рівня відтворення, зростання населення, а також старіння, хвороб, довкілля. Фуко, наголошуючи у своїй лекції з приводу “державного расизму”, що життя і смерть підданих стають правами тільки за рішенням суверенної волі, вказує на теоретичний парадокс, асиметричну концептуалізацію такого правового постулату. Якщо у домодерній історії існувало право суверена — *змусити померти чи дозволити жити*, то модерн виробляє нове право — *змусити жити і дозволити по-*

¹ Відмінність у підходах Фуко та Агамбена до визначення часу утвердження біополітики дістає роз’яснення з боку дослідників, у тому числі в контексті “різноманітних модальностей тематизації історичного”, важливості для археологічного проекту Фуко сингулярних практик в їхніх унікальних об’єктиваціях, з одного боку, та актуальності пошуку засад їхньої нескінченної повторюваності й відтворення традиції для Агамбена, зорієнтованого на Беняміна і Гайдегера, — з іншого [Кобылин, 2011].

мерти [Фуко, 2005: с. 255]. Ми з легкістю знайдемо безліч прикладів застосування цієї формули в сучасному світі, включно з нашою власною локальністю, політично, соціально і по-людському збуджену в останні роки. Втім, це стосується і всіх інших локальностей у глобальному масштабі, котрі здебільшого перебувають у стані “emergency”, надзвичайних обставин, де правила соціального порядку можуть бути призупинені або піддані сумніву, а виключення трансформуються в норму [Adey, Anderson, Graham, 2015; Костенко, 2016]. Таким чином, “голе життя, що було прихованою підставою суверенності, повсюдно стало домінантною формою життя” [Агамбен, 2011].

Для Джудит Батлер такої констатації недостатньо. Її не задовольняє концепція поліса у версіях Арендт чи Агамбена як пояснювальний інструмент щодо агентності соціально вразливих спільнот за відсутності жодних правових гарантій, не передбаченої цією концепцією через невидимість, непрозорість цих спільнот для пильного політичного розгляду і приреченість на проживання і виживання. Відповідно, відсутня і вироблена чи придатна мова для опису статусу такої “неприйнятної вразливості”, — мова, запровадження якої у політичний дискурс не погіршувало б і без того тяжке становище тих, кому цей статус приписують. Можна сказати, що в лекції “Союз тіл і політика вулиці”, вперше прочитаній 2011 року у Венеції, Батлер активно шукає таку мову, зазначаючи, як видається, ілюкативної сили висловлення та ефектів її сприйняття, мову, яка б не поступалася теоретичними дефініціями, але була виразною і точною стосовно предмета [Butler, 2011]. У книжковому варіанті перформативність тіла в реконфігурації публічного і приватного просторів залучається у дослідження соціальних рухів, народного суверенітету, що цікавить, зокрема, й соціологічну аналітику [Батлер, 2018].

Батлер концептуалізує людські, а відтак, тілесні, сполучені із дією, протести в термінах спротиву зростанню *прекаризації* в сучасному світі — негарантованості, ризикованості існування в плані роботи, їжі, мобільності, доступу до благ. У її огляді — протести проти тиранічних режимів у Північній Африці у 2011 році, на підтримку державної освіти у США та в Європі, за безпеку гендерних груп і сексуальних меншин, мігрантів та інших знедолених, — тих груп, що нерідко зазнають насильства у вуличних інцидентах з боку поліції та влади, попри наявність різних правових та етичних підстав або виправдувати, або засуджувати такі акти. Український досвід Майдану 2013 року багато в чому підтверджує теоретичні міркування, запропоновані в “Нотатках до перформативної теорії зборів”. Прекаризація поглиблює нерівність стосовно багатьох колективних і тілесних прав і, передусім, претензії будь-яких людських життів не тільки на якийсь абстрактний віталізм, а й на те, щоб стати життєстверджувальними, зарадити нежиттєспроможності дискримінованих на різних підставах ідентичностей [Батлер, 2018: с. 69–77].

Напевно, політика вулиці, коли важливість тіл спільної множинної дії артикульована максимально, оскільки так само значущими виявляються умови їхньої зятятості та спротиву тим, хто намагається ці умови монополізувати, — інший граничний випадок втілення публічної сфери як тілес-

ного і лінгвістичного досвіду права [Butler, 2011], явно альтернативний тому зразкові, що легітимно продукується й репродукується соціально спроможною публікою.

Медіа дають відкоша

Перефразуючи Латура, який приписує цю здатність дії у відповідь речам, матеріальним об'єктам, резонно віднести її і до медіа, гібридного поєднання human і non-human, людського і технічного, незалежно від того, який із двох елементів у цій неподільності ми вважаємо першорядним. Медіа можуть не виправдовувати домагання значущості найрізноманітніших гравців глобальних і локальних комунікацій як із боку їхніх ініціаторів — чи то власників, владних інституцій, груп інтересів, різноманітних media-bodies чи персоніфікованих комунікаторів, так і серед тих, хто до них залучається, — диференційованих аудиторій, реципієнтів, активних користувачів. При цьому — нерідко погіршуючи непевні позиції статусів та ідентичностей, оминаючи неврівноважені суспільні стани та ситуації всілякими медіа-ефектами або, навпаки, продукуючи несподіваний ефект чи формуючи порядок денний з іншими акцентами для публічного обговорення. У будь-якому разі навряд чи можливо сьогодні розглядати публічну сферу, не апелюючи до медіа, хоча онтологічне і функціональне здійснення їх далеке від якогось єдиного і несуперечливого розуміння.

Юрген Габермас визначав медіа в термінах стратегічної дії, “маніпуляції” чи “систематично спотвореної комунікації”, малопридатної для формування “справжньої” публічної сфери, яка б відповідала всім вимогам обґрунтованості й конституювалася як продуцент раціонально опосередкованої соціальної рефлексії та суспільної злагоди [Habermas, 1979: р. 209–210]. Діалог у розумінні Бахтіна або Гадамера тут взагалі неможливий. Проте медіа у змозі зорганізувати простір презентації думок і точок зору і, цілком можливо, компетентно їх аранжувати, бо є радше інструментом розширення дискусійного комунікативного середовища. Проте частіше відбувається по-іншому. Сучасні медіа-продукти, як відомо, розраховані не так на повноцінний комунікативний акт, як на успішне, тобто таке, що відбулося в установлених форматах, проговорювання, що збільшує масу висловлень у цьому зв'язку та з цієї нагоди і транслює їх далі. Тим самим запускаються механізми аутопойезиса вже неодноразово інтерпретованих, усталених у громадській думці смислових конфігурацій, а також надається місце адвертисментові різноманітного роду ідентичностей, кожна з яких прагне захопити публічність, “простір появи” цілком. Норберт Больц, звертаючись до німецької інтелектуальної традиції, співвідносить цей самовідновлювальний потік послань із “говорінням” у Гайдегера, за посередництва якого *das Man* розмовляє сам із собою, відтворюючи та продовжуючи “прилеглу комунікацію” (Луман). Іншими словами, до говоріння долучається говоріння [Больц, 2011: с. 25], і цінністю стає саме зв'язок (linking value), процес інтеракції та комуніціювання [Больц, 2011: с. 95]. Але навряд чи медіа претендують на досягнення якогось нового або уточненого знання стосовно тематичного предмета [Beck, Levy, 2013] або на плідний публічний дискурс.

Тим часом їхня участь у встановленні суспільного клімату залишається вельми суттєвою, адже звичність, рутинність, з якою медіа присутні в нашому житті, давно вже привчили публіку до “медіатизованої соціальності” [Frosh, 2011].

Для цього медіа мають різноманітні привілеї та операційні системи. Медіа у змозі транслювати і генералізовані образи, тотальні картини світу з його глобальним охопленням, і фрагментарні іміджі в межах національних мовленнєвих фреймів, інвестуючи афективні атмосфери невідкладності й очікування, темпоральної розосередженості, хиткої топології існування, репрезентуючи різні версії “дискурсу істини”. Одне слово, каталог конфігурацій просторів прояву людей і подій, що їх медіа виносять на загальний огляд, великий, якщо не безмежний, але водночас і обмежений стратегічними, політичними, контекстуальними, технічними чинниками.

Питання щодо відповідальності медіа за збудливі для громадської думки реакції, що добре вдається їм через візуалізацію людей і подій, коли вони зорганізують і виносять їх у публічність, “простір появи”, заручившись видимою “алібі-реальністю”, про яку говорив Луман, — питання це залишається перманентно дискутованим [Van Dijk, 1991; Silverstone, 2002]. Лілі Чоуліаракі й Тайяна Столік, аналізуючи подання кризи із сирійськими біженцями в європейських новинах 2015 року, конструюють п’ять моделей її візуального втілення, “режимів видимості” її присутності, що впливають на різні диспозиції аудиторій. Якщо видимість як *біологічне життя* передбачає повчальні інтенції, видимість як *співчуття* — благодійні настанови, то видимість як *загроза* пов’язана з державною безпекою, видимість як *гостинність* спонукає до політичної активності й, нарешті, видимість як *само-рефлексія* артикулює інсайт постгуманітарного зобов’язання стосовно людей, “подібних до нас” [Chouliaraki, Stolic, 2017]. Попри те, що спектр типів медіальної презентації кризи із біженцями значно ширший за домінуючі візуальні тропи жертви та загрози, медіа, відмовляючись зображувати їх як людей із власними життями, радше зазнають невдачі в проектуванні належного і відповідального ставлення до вразливих інших [Chouliaraki, Stolic, 2017: р. 1175–1177]. Без сумніву, схожі режими видимості “теми переселенців” легко виявити і в українських новинах, якщо взяти за мету проаналізувати їх під кутом зору взаємодії публічних і приватних просторів присутності переміщених осіб з Донбасу та з Криму.

Утім, максимальна політична мобілізація українських медіа напередодні президентських виборів з очевидністю надала нам зразок стратегічного впливу на громадську думку строго відповідно до структурної конфігурації власників провідних телеканалів з їхніми перевагами стосовно вищого керівництва держави та правлячих еліт. Як фіксує “Моніторинг політичних новин”, ґрунтований на контент-аналізі аудіовізуальної інформації, у простір просування каналами кандидатів на посаду президента, аранжований як вочевидь публічний (повідомлення про кампанії претендентів, зустрічі виборцями, їхні висловлення в прямому ефірі), впроваджуються приватні прошарки, що недвозначно асоціюються з особистими інтересами власників [Моніторинг політичних новин, 2019].

Із підключенням новітніх медіа публічна сфера модифікується структурно і сутнісно. Саме такий її сучасний варіант, де вирішальна роль належить тілесній взаємодії людей з гаджетами онлайн-комунікацій, що миттєво зв'язують інформаційні мережі різними траєкторіями. Локальний “простір появи”, що виникає між людьми, що зібралися разом, аби висловити претензії до чинного соціального порядку, набуває шанс розширитися до глобальних масштабів завдяки смартфонам із виходом в інтернет, транспортуватися у світову публічність, принаймні в миготливому ритмі. У зборах на майдані, як говорить Батлер, неможливо помислити транслявання дієвих тіл без медіа, без рук, що виставляють для зйомки телефон чи мобільну камеру, перетворюючи цей спільний human-nonhuman акт на реалізацію права на свободу і незнищенність, здійснюючи контроль активності лояльного і нелояльного оточення і повідомляючи про це світові. “Щоб відбулася подія, медіа потребують цих тіл на вулиці, навіть якщо тіла на вулиці потребують медіа, щоб бути присутніми на глобальній арені” [Батлер, 2018: с. 94–95]. Режими видимості й акустики, забезпечені мобільним інтернетом для прояву тіл у громадянській події та повсякденних ситуаціях, що її супроводжують, зміщають уявлення про межі спільного і приватного простору, реконфігурують його — не тільки на певний час поступившись приватним на користь публічного, а й оперуючи ним як значущим колективним. Події зими 2013–2014 це добре продемонстрували, можливо, вперше в Україні забезпечивши досвід настільки масштабної добровільної мобілізації, ґрунтованої на медійних інверсіях публічного і приватного.

* * *

Разом із тим поширення нових медіа і загалом стрімкий розвиток інформаційних технологій продукують також особливі ризики генерування контрольованих суспільств “програмувальників” і “програмованих” (В. Флюсер). Зокрема — активно використовувати всілякі практики “вірусного зараження як способу діяти за допомоги інфекції, мутації й колонізації різноманітних мереж” [Parikka, 2016: р. 66–67], тобто контролювати індустрію комунікації. Відповідно, залишаючи незахищеними і піддаючи деформації як публічні сфери, так і приватні території, а також заохочуючи переосмислювати проблему співвіднесеності ідей транспарентності суспільств і безпеки.

Джерела

- Агамбен, Д. (2011а). Форма-жизни. *Художественный журнал*, 81. Отримано з <http://moscowartmagazine.com/issue/16/article/217>.
- Агамбен, Д. (2011b). Homo Sacer. Суверенная власть и голая жизнь. Москва: Европа.
- Академія української преси (2019, 27 березня). *Моніторинг політичних новин. Результати моніторингу новин напередодні президентських виборів — березень 2019* [Прес-реліз]. Отримано з <http://www.aup.com.ua/rezultati-monitoringu-novin-napere/#respond>.
- Арендт, Х. (2000). *Vita activa, или О деятельной жизни*. Санкт-Петербург: Алетейя.
- Батлер, Д. (2018). Заметки к перформативной теории собрания. Москва: Ad Marginem.
- Больш, Н. (2011). *Азбука медиа*. Москва: Европа.

Кобьлин, И. И. (2011). Исток и сингулярность: Дж. Агамбен и М. Фуко о рождении биовласти. *Философия и общество*, 3(63), 171–183.

Костенко, Н. (2016). В состоянии “емерженсу”: культурные эффекты. *Социология: теория, методы, маркетинг*, 4, 102–118.

Костенко, Н., & Макеев, С. (1999). Выборы и медиа: легализуя публичную сферу. *Социология: теория, методы, маркетинг*, 1, 78–92.

Муфф, Ш. (2004). К агонистической модели демократии. *Логос*, 2(42), 180–197.

Теории и практики, & V-A-C (б. д.). *Мы разбиваемся: Саймон Шейх о фрагментации публичной сферы*. Получено с <https://special.theoryandpractice.ru/simon-sheikh>.

Фуко, М. (2005). Лекция от 17 марта 1976 г. В М. Фуко, “Нужно защищать общество”. Курс лекций, прочитанных в Коллеж де Франс в 1975–1976 учебном году (с. 253–278). Санкт-Петербург: Наука.

Хабермас, Ю. (2006). Первым почуять важное. Что отличает интеллектуала. *Неприкосновенный запас*, 3(47). Получено с <http://magazines.russ.ru/nz/2006/47/ha2-pr.html>.

Юдин, Г. Б. (2017). Рецензия на книгу: Хабермас, Ю. (2016). Структурная трансформация публичной сферы: исследования относительно категории буржуазного общества. *Философия. Журнал Высшей школы экономики*, 1(1), 123–133.

<https://doi.org/10.17323/2587-8719-2017-1-1-123-133>.

Adey, P., Anderson, B., & Graham, S. (2015). Introduction. Governing emergencies: Beyond exceptionality. *Theory, Culture & Society*, 32(2), 3–17.

<https://doi.org/10.1177/0263276414565719>.

Beck, U., & Levy, D. (2013). Cosmopolitanized nations: Re-imagining collectivity in world risk society. *Theory, Culture & Society*, 30(2), 3–31.

<https://doi.org/10.1177/0263276412457223>.

Butler, J. (1993). *Bodies that matter: On the discursive limits of “sex”*. New York, NY: Routledge.

Butler, J. (2011). *Bodies in alliance and the politics of the street* [Lecture held in Venice, on September 7, 2011, in the framework of the series “The State of Things”, organized by the Office for Contemporary Art Norway (OCA)]. Retrieved from:

<http://www.eipcp.net/transversal/1011/butler/en>.

Chouliaraki, L., & Stolic, T. (2017). Rethinking media responsibility in the refugee “crisis”: A visual typology of European news. *Media, Culture & Society*, 39(8), 1162–1177. <https://doi.org/10.1177/0163443717726163>.

Esposito, R. (2015). *Persons and things: From the body’s point of view*. Cambridge, England: Polity Press.

Frosh, P. (2011). Phatic morality: Television and the proper distance. *International Journal of Cultural Studies*, 14(4), 383–400. <https://doi.org/10.1177/1367877911403248>.

Habermas, J. (1979). *Communication and the evolution of society*. Boston, MA: Beacon Press.

Habermas, J. (1996). *Between facts and norms: Contribution to a discourse theory of law and democracy*. Cambridge, MA: The MIT Press.

Serafini, L. (2017). Beyond the person: Roberto Esposito and the body as “common good”. *Theory, Culture & Society*, 34(7–8), 215–228. <https://doi.org/10.1177/0263276416640081>.

Silverstone, R. (2002). Complicity and collusion in the mediation of everyday life. *New Literary History*, 33(4), 761–780. <https://doi.org/10.1353/nlh.2002.0045>.

Taylor, Ch. (1995). Liberal politics and the public sphere. In Ch. Taylor, *Philosophical Arguments* (2nd ed.) (pp. 257–288). Cambridge, MA: Harvard University Press.

van Dijk, T. A. (1991). *Racism and the press*. London, England: Routledge.

Матеріал отримано 02.04.2019

References

- Academy of Ukrainian Press (2019, March 27). *Political news monitoring. The results of news monitoring on the eve of the presidential election – March 2019* [Press release]. [In Ukrainian]. Retrieved from <http://www.aup.com.ua/rezultati-monitoringu-novin-napere/#respond>. [= Академія]
- Adey, P., Anderson, B., & Graham, S. (2015). Introduction. Governing emergencies: Beyond exceptionality. *Theory, Culture & Society*, 32(2), 3–17. <https://doi.org/10.1177/0263276414565719>.
- Agamben, G. (2011a). Form-of-life. [In Russian]. *Moscow Art Magazine*, 81. Retrieved from <http://moscowartmagazine.com/issue/16/article/217>. [= Агамбен 2011a]
- Agamben, G. (2011b). *Homo Sacer. Sovereign power and bare life*. [In Russian]. Moscow, Russian Federation: Europe Publishing House. [= Агамбен 2011b]
- Arendt, H. (2000). *Vita activa oder Vom tätigen Leben*. [In Russian]. Saint Petersburg, Russian Federation: Aletheia Press. [= Арендт 2000]
- Beck, U., & Levy, D. (2013). Cosmopolitanized nations: Re-imagining collectivity in world risk society. *Theory, Culture & Society*, 30(2), 3–31. <https://doi.org/10.1177/0263276412457223>.
- Butler, J. (1993). *Bodies that matter: On the discursive limits of “sex”*. New York, NY: Routledge.
- Butler, J. (2011). *Bodies in alliance and the politics of the street* [Lecture held in Venice, on September 7, 2011, in the framework of the series “The State of Things”, organized by the Office for Contemporary Art Norway (OCA).]. Retrieved from: <http://www.eipcp.net/transversal/1011/butler/en>.
- Butler, J. (2018). *Notes toward a performative theory of assembly*. [In Russian]. Moscow, Russian Federation: Ad Marginem. [= Батлер 2018]
- Bolz, N. (2011). *Das ABC der Medien*. [In Russian]. Moscow, Russian Federation: Europe Publishing House [= Больц 2011]
- Chouliaraki, L., & Stolic, T. (2017). Rethinking media responsibility in the refugee “crisis”: A visual typology of European news. *Media, Culture & Society*, 39(8), 1162–1177. <https://doi.org/10.1177/0163443717726163>.
- Esposito, R. (2015). *Persons and things: From the body’s point of view*. Cambridge, England: Polity Press.
- Foucault, M. (2005). Lecture 11 (March 17, 1976). [In Russian]. In M. Foucault, “*Il faut défendre la société*”. *Cours au Collège de France, année 1975–1976* (pp. 253–278). Saint Petersburg, Russian Federation: Nauka Press. [= Фуко 2005]
- Frosh, P. (2011). Phatic morality: Television and the proper distance. *International Journal of Cultural Studies*, 14(4), 383–400. <https://doi.org/10.1177/1367877911403248>.
- Habermas, J. (1979). *Communication and the evolution of society*. Boston, MA: Beacon Press.
- Habermas, J. (1996). *Between facts and norms: Contribution to a discourse theory of law and democracy*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Habermas, J. (2006). Ein avantgardischer Spürsinn für Relevanzen. Was den Intellektuellen auszeichnet. [In Russian]. *The Inviolable Reserve*, 3(47). Retrieved from <http://magazines.russ.ru/nz/2006/47/ha2-pr.html>. [= Хабермас 2006]
- Kobylin, I. I. (2011). The source and singularity: G. Agamben and M. Foucault about the birth of biopower. [In Russian]. *Philosophy and Society*, 3(63), 171–183. [= Кобылин 2011]
- Kostenko, N. (2016). In a state of “emergency”: Cultural effects. [In Russian]. *Sociology: Theory, Methods, Marketing*, 4, 102–118. [= Костенко 2016]
- Kostenko, N., & Makeev, S. (1999). Elections and the media: Legalizing the public sphere. [In Russian]. *Sociology: Theory, Methods, Marketing*, 1, 78–92. [= Костенко 1999]

Mouffe, Ch. (2004). Por um modelo agonístico de democracia. [In Russian]. *Logos*, 2(42), 180–197. [= Муфф 2004]

Serafini, L. (2017). Beyond the person: Roberto Esposito and the body as “common good”. *Theory, Culture & Society*, 34(7–8), 215–228. <https://doi.org/10.1177/0263276416640081>.

Silverstone, R. (2002). Complicity and collusion in the mediation of everyday life. *New Literary History*, 33(4), 761–780. <https://doi.org/10.1353/nlh.2002.0045>.

Taylor, Ch. (1995). Liberal politics and the public sphere. In Ch. Taylor, *Philosophical Arguments* (2nd ed.) (pp. 257–288). Cambridge, MA: Harvard University Press.

Theory&Practice, & V-A-C (n. d.). *We are breaking into pieces: Simon Sheikh on a “fragmented” public sphere*. [In Russian]. Retrieved from <https://special.theoryandpractice.ru/simon-sheikh>. [= Теории]

van Dijk, T. A. (1991). *Racism and the press*. London, England: Routledge.

Yudin, G. B. (2017). Book review: Habermas, J. (2016). *Strukturwandel der Öffentlichkeit: Untersuchungen zu einer Kategorie der bürgerlichen Gesellschaft*. [In Russian]. *Philosophy. Journal of the Higher School of Economics*, 1(1), 123–133. <https://doi.org/10.17323/2587-8719-2017-I-1-123-133>. [= Юдин 2017]

Received 02.04.2019

НАТАЛІЯ КОСТЕНКО

Публічне і приватне: реконфігурація взаємодій у громадянському акті

Предмет дослідницького інтересу — рух соціологічної рефлексії в плані взаємодії публічних і приватних царин у соціальному, політичному та індивідуальному житті. У фокусі — граничні конструкти втілення публічності: насамперед, класичні моделі “простору появи” вільних громадян поліса (Г.Арендт) та публічної сфери, що організується комунікативною раціональністю (Ю.Габермас). Альтернативні зразки присутні в сучасних уявленнях про значущість у публічному просторі біологічного компонента в контексті біополітики (М.Фуко), “включеного виключення голого життя” (Дж.Агамбен), а також перформативності тілесного і лінгвістичного досвіду права в громадянських актах народних зборів (Дж.Батлер), де нівелюються встановлені відмінності між публічним і приватним та відбувається реконфігурація їх співвіднесеності.

З появою новітніх медіа публічна сфера модифікується структурно та сутнісно, і визначальна роль переходить до тілесної взаємодії людей із гаджетами онлайн-комунікацій, що миттєво зв’язують інформаційні мережі різними траєкторіями. Водночас стрімкий розвиток інформаційних технологій продукує особливі ризики контролю індустрії комунікації, залишаючи незахищеними та піддаючи деформації як публічні сфери, так і приватні території, а також змушуючи переосмислювати питання щодо конгруентності ідей транспарентності суспільств і безпеки.

Ключові слова: публічне, приватне, класичні моделі публічної сфери, деліберативна демократія, тілесний і лінгвістичний досвід права в народних зборах, інформаційні технології в сучасних версіях публічності

НАТАЛІЯ КОСТЕНКО

Публичное и приватное: реконфигурация взаимодействия в гражданском акте

Предмет исследовательского интереса — движение социологической рефлексии относительно взаимодействия публичных и частных областей в социальной, политической и

индивидуальной жизни. В фокусе — предельные конструкты воплощения публичности: прежде всего, классические модели “пространства появления” свободных граждан полиса (Х.Арендт) и публичной сферы, организуемой коммуникативной рациональностью (Ю.Хабермас). Альтернативные образцы присутствуют в современных представлениях о значимости в публичном пространстве биологического компонента в контексте биополитики (М.Фуко), “включенного исключения голой жизни” (Дж.Агамбен), а также перформативности телесного и лингвистического опыта права в гражданских актах народных собраний (Дж.Батлер), где нивелируются установленные различия между публичным и частным и происходит реконфигурация их соотношенности.

С подключением новейших медиа публичная сфера модифицируется структурно и существенно, и определяющая роль переходит к телесному взаимодействию людей с гаджетами онлайн коммуникаций, мгновенно связывающих информационные сети разными траекториями. В то же время стремительное развитие информационных технологий продуцирует особые риски контроля индустрии коммуникации, оставляя незащищенными и подвергая деформации как публичные сферы, так и частные территории, а также побуждая переосмысливать вопрос относительно конгруэнтности идей транспарентности обществ и безопасности.

Ключевые слова: *публичное, частное, классические модели публичной сферы, делиберативная демократия, телесный и лингвистический опыт права в народных собраниях, информационные технологии в современных версиях публичности*

NATALIIA KOSTENKO

The public and the private: reconfiguring the interrelationship during a civil act

The subject matter of research interest here is the movement of sociological reflection concerning the interplay of public and private realms in social, political and individual life. The focus is on the boundary constructs embodying publicity, which are, first of all, classical models of the space of appearance for free citizens of the polis (H.Arendt) and the public sphere organised by communicative rationality (Ju.Habermas). Alternative patterns are present in modern ideas pertaining to the significance of biological component in public space in the context of biopolitics (M.Foucault), “inclusive exclusion of bare life” (G.Agamben), as well as performativity of corporeal and linguistic experience related to the right in civil acts such as popular assembly (J.Butler), where the established distinctions between the public and the private are levelled, and the interrelationship of these two realms becomes reconfigured.

Once the new media have come into play, both the structure and nature of the public sphere becomes modified. What assumes a decisive role is people’s physical interaction with online communication gadgets, which instantly connect information networks along various trajectories. However, the rapid development of information technology produces particular risks related to the control of communications industry, leaving both public and private realms unprotected and deforming them. This also urges us to rethink the issue of congruence of the two ideas such as transparency of societies and security.

Keywords: *the public, the private, classical models of the public sphere, deliberative democracy, corporeal and linguistic experience of the right in public assembly, information technology in the state-of-the-art versions of publicity*